

3. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник/Онопрієнко О.В. – Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. С. 13, 31.
4. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект/Т. Байбара//Початкова школа. – 2010.-№8. С. 46-50.

Петрук Оксана,

кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ

Одним із основних завдань початкового курсу української мови є гармонійний розвиток в учнів умінь з усіх видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання й письма. Письмо – найскладніший вид мовленнєвої діяльності, оскільки вимагає від школярів більшої підготовки та зусиль, як фізичних, так і психічних. Воно відіграє фундаментальну роль у когнітивному та мовленнєвому розвитку дітей, формуванні їхньої грамотності.

Як відомо, процес навчання письма має два етапи: оволодіння графікою й орфографією на рівні навичок та послідовне оволодіння уміннями писемного мовлення як засобу комунікації. Предметом нашого дослідження є обидва етапи.

Нині все більше вчителів констатують, що в учнів початкової школи знижується рівень писемного мовлення (як графічних навичок, так і вмінь оформлення письмових висловлювань, вираження думок у письмовій формі).

З метою виявлення проблем, що впливають на динаміку розвитку писемного мовлення здобувачів освіти, було проведено онлайн-опитування педагогів.

Для валідизації нашого дослідження стисло схарактеризуємо узагальнений паспорт респондента. До анкетування було залучено 34 вчителі початкових класів із Київської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької областей. Задля забезпечення репрезентативності дослідженням було охоплено навчальні заклади усіх типів населених пунктів: зі столичних шкіл до анкетування долучилися 14,7 % педагогів, із міських шкіл – 41,2 %, з освітніх закладів маленьких містечок – 20,6 % та з сільських шкіл – 23,5 %.

В опитуванні взяли участь переважно досвідчені вчителі, з яких 41,1 % працюють у початковій школі понад 15 років. 20,6 % опитаних мають стаж роботи до 5 років, 26,5 % – від 5 до 10 років, 11,8 % – від 10 до 15 років. Понад чверть респондентів (26,5 %) мають вищу категорію, кваліфікаційну категорію «спеціаліст» мають 23,5 %, II категорію – 17,6 %, найбільше опитаних мають I категорію – 32,4 %.

Щодо формату роботи, то приблизно однаковий відсоток учителів зазначили, що їхні вихованці у 2022 / 23 навчальному році навчалися переважно у школі (38,2 %) або у змішаному форматі (32,4 %), лише у школі – 14,7 %, переважно дистанційно – 11,8 % та лише дистанційно – 2,9 %.

Слід відзначити, що незважаючи на дискусії, які ширяться серед педагогічної й батьківської спільноти, щодо доцільності навчання рукописного письма, майже всі опитані (97,1 %) переконані, що воно вкрай важливе, бо позитивно впливає на розвиток учнів. Один респондент зазначив, що необхідно переглянути позицію щодо формування виключно рукописних навичок і рівномірно розподілити час на опанування рукописного письма та друкування на клавіатурі.

Більшість учителів (70,6 %) вважають, що чинні програмові вимоги до писемного мовлення відповідають можливостям молодших школярів, майже третина (26,5 %) вбачають їх завищеними. Один із опитаних педагогів зазначив, що програмові вимоги до писемного мовлення недостатні для підготовки молодших школярів до навчання в середній школі.

Рівні сформованості в учнів графічних навичок учителі загалом визначили так: 24,7 % здобувачів освіти мають високий рівень зазначених навичок, 37,1 % – достатній, 31,8 % – середній, 6,4 % – низький.

Серед факторів, які негативно впливають на формування графічних навичок першокласників, опитані називають недостатню сформованість дрібної моторики рук (29,4 %), недостатню сформованість умінь усного мовлення (23,5 %), низький інтерес до вправ з письма (20,6 %), знижену саморегуляцію та контроль за власними діями (14,7 %), невмотивованість (11,8 %).

Шляхи подолання проблеми вчителі вбачають в урізноманітненні завдань (29,4 %), доборі цікавого дидактичного матеріалу з життєвого контексту дітей (17,6 %), у збільшенні часу на вправляння в письмі (26,6 %), здійсненні диференційованого підходу до формування в учнів графічних навичок (20,6 %), у розвиткові дрібної моторики рук вихованців на уроках художньої творчості, образотворчого мистецтва (2,9 %) та зниженні програмових вимог до навичок письма (2,9 %).

Рівні сформованості в учнів 2-4 класів умінь писемного мовлення вчителі загалом визначили так: 20,7 % здобувачів освіти мають високий рівень зазначених умінь, 38,1 % – достатній, 32,4 % – середній, 8,8 % – низький.

З-поміж чинників, що негативно позначаються на формуванні в учнів умінь писемного мовлення, вчителі виокремлюють такі: недостатня кількість часу на формування цих умінь (32,4 %), недостатня сформованість умінь усного мовлення (26,5 %), нецікаві теми, що пропонуються для писемних висловлювань (17,6 %), брак уваги до аналізу особливостей текстів (14,7 %) та аналізу

писемних висловлювань учнів (2,9 %). 5,9 % опитаних не змогли визначитися з причинами, що позначаються на динаміці розвитку писемного мовлення молодших школярів, й утрималися від відповіді.

З метою нівелювання негативного впливу зазначених факторів учителі пропонують здійснювати всебічний аналіз створених учнями висловлювань вчителем, однокласниками та самоаналіз (35,3 %), приділяти більше уваги аналізу особливостей текстів (будови, типу мовлення, стилю, мовного оформлення і под.) (29,4 %), давати учням більше свободи у виборі теми висловлювання (14,7%), чітко окреслювати комунікативну мету й завдання висловлювання (8,8 %). 5,9 % опитаних акцентували на необхідності отримання учнями додаткової інформації, радили підвищувати їхню обізнаність щодо певної теми висловлювання, виховувати інтерес до читання тощо. Така ж кількість респондентів (5,9 %) висловилися щодо зниження програмових вимог до вмінь писемного мовлення.

Нами представлено частину з отриманого масиву даних, що характеризують процес навчання учнів писемного мовлення у початковій школі. Результати проведеного дослідження, а також соціально-освітній контекст, у якому знаходиться вітчизняна освітня галузь, доступні нині формати навчання та особливості розвитку молодших школярів є підґрунтям для виокремлення педагогічних умов, що дадуть змогу забезпечувати динаміку розвитку писемного мовлення здобувачів освіти.